

Experiența politică, prezența în guvern și competența liderilor de partid din România

[Political experience, presence in government and competence of party leaders in Romania]

Raluca FĂRCAȘ

Abstract: *Party leaders are the most visible exponents of the party, and their competence is associated with leadership effectiveness, strategic vision, understanding of the political game and performance. This article aims to explain the factors that determine the behavior of party leaders in Romania. In this regard, the article analyzes the competence of leaders between 2004-2021. The analysis clarifies the extent to which there is a link between political experience, seniority in office, the level of internal competition and the competence of leaders. The study provides an in-depth perspective on understanding leaders' behavior through a large number of selected politicians and the multiple variables. The article analyzes 16 terms as party president, from four parliamentary parties. The results illustrate that several factors can have a positive or negative influence on the competent behavior of party leaders.*

Keywords: *party leaders, parliamentary parties, behaviour, competence, political experience*

Introducere

Competența președinților de partid este mediatizată frecvent drept o consecință a personalizării politicianilor¹. Abilitățile și competența liderilor (perseverența, nivelul de implicare, calificare) sunt caracteristici relative și contextuale, competența reprezentând una din cele mai importante dimensiuni urmărite de electorat². De asemenea, competența liderilor poate determina performanța electorală, coeziunea partidului sau creșterea numărului de membri ai partidului.³ În acest sens, articolul analizează comportamentul competent al președinților de partid din România, stabilind în ce măsură există o legătură între competență și anumiți factori determinanți. Articolul urmărește să atingă următoarele obiective: în primul rând, evidențierea variației competenței liderilor de partid din România; în al doilea rând, explicarea variației competenței liderilor de partid în funcție de o serie de factori. Articolul dorește să răspundă întrebării: Ce determină comportamentul competent al liderilor de partid din România? Cu alte cuvinte, dorește să explice de ce unii lideri sunt mai competenți decât alții.

Relevanța temei este sporită de faptul că prin această analiză se dorește a se evidenția, nu doar variația comportamentului competent al liderilor, cât și ce determină această variație în

¹ Kees Aarts, André Blais, și Hermann Schmitt, ed., *Political Leaders and Democratic Elections*, Comparative Politics, Oxford; New York: Oxford University Press, 2011, pp.24–26.

² Wojciech Cwalina și Andrzej Falkowski, „Morality and Competence in Shaping the Images of Political Leaders”, *Journal of Political Marketing* 15, nr. 2 (2016): 4; Diego Garzia, „The Personalization of Politics in Western Democracies: Causes and Consequences on Leader–Follower Relationships”, *The Leadership Quarterly* 22, nr. 4 2011, p.700; David P. Glass, „Evaluating Presidential Candidates: Who Focuses on Their Personal Attributes?”, *Public Opinion Quarterly* 49, nr. 4, 1985, p.524.

³ Sergiu Gherghina, ed., *Party Leaders in Eastern Europe: Personality, Behavior and Consequences*, Cham: Springer International Publishing, 2020, pp.8–10.

comportament. De asemenea, relevanța lucrării este consolidată de faptul că analiza nu reprezintă o perspectivă generală asupra competenței liderilor, ci una aprofundată, care are în vedere variabilele cu potențial de influențare directă și indirectă a comportamentului. Mai mult, asigură o acoperire largă datorită numărului extins de politicieni selectați, nu doar un caz singular sau o comparație între doi lideri. Ceea ce aduce o valoare în plus lucrării este faptul că liderii sunt analizați pe mandate de lider, și nu doar pe lider. Acest lucru este util pentru observarea modificării competenței de la un mandat la altul. Analiza se concentrează asupra liderilor de partide din România (între 2004-2021), și anume 16 mandate de lideri ai Partidului Social Democrat (PSD), Partidului Național Liberal (PNL), Uniunii Democrate Maghiară din România (UDMR) și Partidului Democrat Liberal (PDL). Datele utilizate în analiza comportamentului liderilor au fost colectate din ziare și rapoarte media.

Articolul este structurat în patru secțiuni principale, după cum urmează: conceptualizarea, unde vor fi clarificate principalele concepte utilizate în analiză, precum partidele politice, președinții de partid, dimensiunea comportamentală și cadrul analitic; revizuirea literaturii de specialitate existente care analizează trăsăturile comportamentale ale liderilor politici; metodologia, unde vor fi prezentate criteriile de selecție a cazurilor, măsurarea variabilelor, și metoda de analiză; secțiunea analitică, care prezintă corelația dintre variabile și competența liderilor.

Partidele și liderii de partid

Sartori definește partidele politice plecând de la trei premise, și anume: partidele nu sunt facțiuni (spre deosebire de facțiuni, partidele acționează pentru binele comun, creează o legătură între oameni și guvern), partidele reprezintă o parte a unui întreg (politica reprezintă un întreg pluralist, iar partidele reprezintă părțile acesteia aflate în interacțiune) și constituie canale de exprimare (reprezentare a intereselor cetățenilor)⁴. Van Biezen argumentează că partidele politice sunt instrumente de reprezentare politică și agregare a intereselor societății⁵. Partidele politice coordonează activitatea politicianilor, mobilizează electoratul, urmăresc câștigarea puterii de stat, recrutează elita politică, formează guvernul, modelează politicile publice, setează agenda de elaborare a politicilor⁶.

Ca o consecință a procesului de personalizare, președintele partidului ocupă o poziție centrală pe scena politică, reprezentând motorul campaniilor electorale. În acest sens, cetățenii nu se mai identifică cu entitățile colective, fiind atrași de actori politici individuali, în special datorită mediatizării liderilor în timpul dezbaterilor electorale⁷. Președinții de partid au un rol

⁴ Giovanni Sartori și Peter Mair, *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*, Colchester: ECPR Press, 2005, pp.22–24.

⁵ Ingrid van Biezen, *Political Parties in New Democracies: Party Organization in Southern and East-Central Europe*, Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan, 2003, p.4.

⁶ Paul G. Lewis, *Political Parties in Post-Communist Eastern Europe*, 1 ed, London: Routledge, 2002, pp.156–157; Biezen, *Political Parties in New Democracies*, 4–5; Juan Pablo Luna et al., „Political Parties, Diminished Subtypes, and Democracy”, *Party Politics* 20, nr. 5, 2020, p.4.

⁷ Diego Garzia, *Personalization of Politics and Electoral Change*, Palgrave Studies in Political Psychology, Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014, pp.19–20, 40; Gideon Rahat și Ofer Kenig, *From Party*

esențial în luarea deciziilor, asigurarea performanței electorale și în modelarea percepției publicului asupra partidului. Activitatea liderilor de partid implică, în mod frecvent, mobilizarea votanților, recrutarea personalului politic, definirea politicilor promovate de partid, coordonarea și organizarea activității partidului, reprezentarea imaginii publice a partidului, asigurarea supraviețuirii partidului. Așadar, președinții de partid sunt exponenții cei mai vizibili ai partidului, transmițând cel mai ușor mesajul spre electorat și media⁸.

Competența și factorii determinanți

Competența liderilor se referă la inteligența, înțelegerea problemelor politice, abilitățile de conducere, experiența politică, luarea deciziilor în mod independent, înregistrarea succeselor, calificarea, cunoștințele în domeniu și atingerea obiectivelor⁹. Liderii competenți sunt asociați cu eficacitatea leadershipului și abilitatea de a obține performanță¹⁰. Alții au asociat competența cu perseverența și nivelul de implicare în activitatea politică¹¹.

Cadrul analitic are în vedere o serie de factori determinanți ai comportamentului competent, după cum urmează: experiența politică, vechimea în funcție și competiția internă. Analiza va lua în considerare o serie de variabile de control care pot influența comportamentul, dar care nu diferă de la lider la lider, manifestându-se doar la nivelul partidului, acestea fiind: dimensiunea partidului, numărul de membri, partidul aflat la guvernare sau în opoziție și vechimea partidului.

Politics to Personalized Politics? Party Change and Political Personalization in Democracies, First edition, Comparative Politics, Oxford; New York: Oxford University Press, 2018, p.130; Kees Aarts, André Blais, și Hermann Schmitt, ed., op.cit., p.14; Gideon Rahat și Tamir Sheafer, „The Personalization(s) of Politics: Israel, 1949–2003”, *Political Communication* 24, nr. 1, 2007, pp. 65–80.

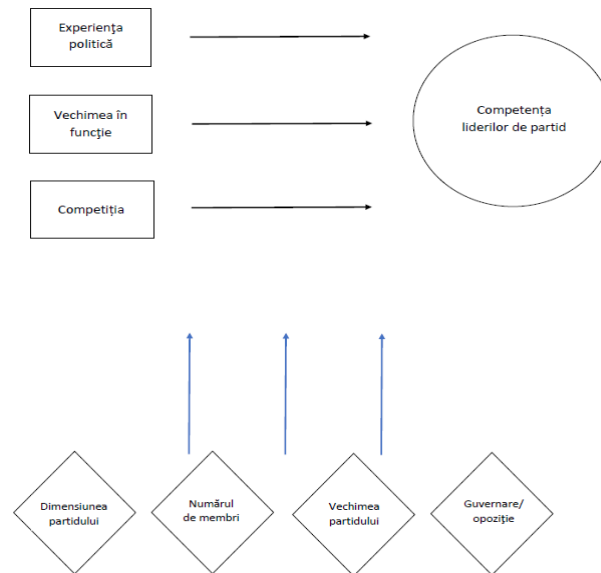
⁸ Loes Aaldering, Tom van der Meer, și Wouter Van der Brug, „Mediated Leader Effects: The Impact of Newspapers’ Portrayal of Party Leadership on Electoral Support”, *The International Journal of Press/Politics* 23, nr. 1, 2018, p.71; James M. Burns, *Leadership*, New York: Open Road Integrated Media, 2012, pp.486–487; Gianluca Passarelli, ed., *The Presidentialisation of Political Parties in the Western Balkans*, Cham: Springer International Publishing, 2019, pp.11-12.

⁹ Kees Aarts, André Blais, și Hermann Schmitt, ed., op.cit., p. 83, 189; David P. Glass, „Evaluating Presidential Candidates: Who Focuses on Their Personal Attributes?”, 525; S. Gherghina, *Party Leaders in Eastern Europe*, p. 5, 10; Diego Garzia, „The Personalization of Politics in Western Democracies”, p.700; Martha L. Cottam, *Introduction to Political Psychology*, 3rd Edition, New York: Routledge, Taylor & Francis group, 2016, 160.

¹⁰ Glenn D. Reeder, „Trait-Behavior Relations and Dispositional Inference”, *Personality and Social Psychology Bulletin* 19, nr. 5, 1993, p 586–587; Martha L.Cottam, op.cit., p.160.

¹¹ Wojciech Cwalina și Andrzej Falkowski , op.cit., pp. 5–6.

Figura 1. Cadrul analitic utilizat pentru analiză

Comportamentul liderilor

Literatura de specialitate existentă în psihologia politică cuprinde o serie de încercări teoretice de explicare a comportamentului liderilor. Teoria trăsăturilor și-a concentrat atenția asupra explicării comportamentului liderilor din perspectiva dispozițiilor individuale, considerându-se că trăsăturile au o influență mai mare asupra comportamentului liderilor în situații slabe de constrângere, decât în situații puternice de constrângere¹².

Alte contribuții privesc Teoria leadershipului carismatic, care susține că un comportament carismatic și eficacitatea liderilor sunt determinate de o serie de trăsături, cum ar fi încrederea în sine, motivația afirmării influenței, convingerea moralității comportamentului lor, responsabilitatea socială față de interesul colectiv, comportamentul flexibil și adaptabilitatea socială¹³.

De asemenea, sunt relevante și teoriile contingenței, care explică interacțiunea dintre variabilele situaționale, comportamentul și personalitatea liderilor¹⁴. Mai mult, Fiedler contribuie semnificativ la Teoria Resurselor Cognitive cu o încercare de explicare a performanței leadershipului, în funcție de resursele cognitive, precum abilitățile intelectuale, experiența și expertiza politică a liderilor, atrătând în ce condiții aceste resurse cognitive sunt totuși insuficiente pentru performanță și eficacitate, cum ar fi stresul și incertitudinea¹⁵. În același sens,

¹² Robert J. House și Ram N. Aditya, „The Social Scientific Study of Leadership: Quo Vadis?”, *Journal of Management* 23, nr. 3, 1997, pp. 411–412.

¹³ *Ibidem*, pp. 416–417; Bernard M. Bass și Ruth Bass, *The Bass Handbook of Leadership: Theory, Research, and Managerial Applications*, 4th ed., New York: Free Press, 2008, p.95.

¹⁴ *Ibidem*, p.108.

¹⁵ Fred E. Fiedler, „Cognitive Resources and Leadership Performance”, *Applied Psychology* 44, nr. 1, 1995, pp. 6–7.

paradigma comportamentului liderilor, dezvoltată de Școala Comportamentală de Leadership, a introdus o nouă clasificare a comportamentelor liderilor, și anume liderii orientați spre sarcini și liderii orientați spre persoane¹⁶.

Tentativele de explicare a comportamentului liderilor politici din perspectiva trăsăturilor de personalitate, consideră relevante variabile de personalitate cum ar fi credința în capacitatea de control asupra evenimentelor, încrederea în sine, complexitatea conceptuală și orientarea spre sarcini sau emoții sociale, lipsa de încredere în ceilalți și etnocentrismul¹⁷.

Mai mult, cercetările dedicate analizei comportamentului liderilor în politica externă au în vedere trei variabile, și anume reacția la constrângerile politice, deschiderea spre informație și motivarea acțiunii¹⁸. Este relevantă aici, analiza lui Hermann asupra comportamentului liderilor în condiții de stres¹⁹ și asupra flexibilității liderilor²⁰. Sunt important de precizat și acele contribuții din literatură, care analizează comportamentul liderilor din perspectiva motivațiilor, mai exact prin acțiunile motivate de putere, realizare și afiliere (The Big Three). În acest sens, motivația puterii se referă la preocuparea pentru prestigiu, reputație și impact asupra celorlalți, motivația pentru realizare se referă la preocuparea pentru excelență, succes, iar motivația afilierii are în vedere preocuparea pentru interacțiune și construirea de relații²¹.

În ultimul rând, literatura cuprinde încercări de explicare a comportamentului liderilor politici, prin prisma personalizării politicii, ca urmare a schimbărilor instituționale, care au determinat o creștere în atenția acordată de mass media liderilor individuali. Cercetările asupra personalizării politicii fac referire la o serie de trăsături care influențează comportamentul politicianilor, de exemplu competența, siguranța, atractivitatea leadershipului, skill-urile politice, consecvența²².

Metodologie

Selecția cazurilor pentru această analiză implică trei etape: selecția țării, selecția partidelor și selecția liderilor de partide. Analiza se concentrează asupra liderilor de partide din

¹⁶ Robert J. House și Ram N. Aditya, *op.cit.*, pp.419–421.

¹⁷ Martha L. Cottam, *Introduction to Political Psychology*, 43; David G. Winter et al., „The Personalities of Bush and Gorbachev Measured at a Distance: Procedures, Portraits, and Policy”, *Political Psychology* 12, nr. 2, 1991, pp. 220–222.

¹⁸ Margaret G. Hermann et al., „Who Leads Matters: The Effects of Powerful Individuals”, *International Studies Review* 3, nr. 2, 2001, pp.90–94; Bariş Kesgin, „Leadership Traits of Turkey’s Islamist and Secular Prime Ministers”, *Turkish Studies* 14, nr. 1, 2013, pp. 139–141.

¹⁹ Margaret G. Hermann, „Indicators of Stress in Policymakers during Foreign Policy Crises”, *Political Psychology* 1, nr. 1, 1979, pp.31–32.

²⁰ *Idem*, „Leaders, Leadership and Flexibility: Influences on Heads of Government as Negotiators and Mediators”, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, nr. 542, 1995, pp. 150–152.

²¹ *Idem*, „Explaining Foreign Policy Behavior Using the Personal Characteristics of Political Leaders”, *International Studies Quarterly* 24, nr. 1, 1980, pp.78–79; David G. Winter et al., „Traits and Motives: Toward an Integration of Two Traditions in Personality Research”, *Psychological Review* 105, nr. 2, 1998, p. 236; Winter et al., *op.cit.*, pp. 219–221.

²² Aaldering, van der Meer, și Van der Brug, *op.cit.*, p.75; Diego Garzia, pp. 698–700; Wojciech Cwalina și Andrzej Falkowski, *op.cit.*, pp.6–7; Gideon Rahat și Ofer Kenig Rahat și Sheaffer, *op.cit.*, p.70.

România, în intervalul 2004-2021, întrucât România constituie un caz reprezentativ²³ pentru noile democrații pluripartidiste din Europa, foste membre ale Pactului de la Varșovia. În selectarea partidelor politice s-a ținut cont de prezența constantă în Parlament a partidelor, fiind ignorate partidele cu o prezență sporadică în Parlament. Astfel, au fost selectate următoarele partide parlamentare: PSD, PNL, UDMR, PDL. În ceea ce privește selectarea liderilor politici, a fost aplicat criteriul de minim un mandat în calitate de președinte de partid. Nu vor fi luate în considerare pentru analiză mandatele interimare. Unitatea de analiză pentru această lucrare este președintele de partid / mandat, pentru a putea oferi o analiză aprofundată asupra modificărilor de la primul mandat la al doilea. Astfel, ca urmare a disponibilității limitate a informațiilor vor fi analizate următoarele mandate: Crin Antonescu 1, Crin Antonescu 2, Crin Antonescu 3, Klaus Iohannis, Ludovic Orban (PNL); Mircea Geoană 1, Mircea Geoană 2, Victor Ponta 1, Victor Ponta 2, Liviu Dragnea, Marcel Ciolacu (PSD); Emil Boc 1, Emil Boc 2 (PDL); Hunor Kelemen 1, Hunor Kelemen 2, Hunor Kelemen 3 (UDMR).

Tabel 1. Mandatele președinților de partid

Partid	Președinte	Mandate
PSD	Mircea Geoană	21 aprilie 2005-10 decembrie 2006
		10 decembrie 2006-20-21 februarie 2010
	Victor Ponta	20-21 februarie 2010-19-20 aprilie 2013
		19-20 aprilie 2013-16 iulie 2015
	Liviu Dragnea	18 octombrie 2015-27 mai 2019
Marcel Ciolacu	22 august 2020-prezent	
PNL	Crin Antonescu	20 martie 2009 - 5-6 martie 2010
		5-6 martie 2010-23 februarie 2013
		23 februarie 2013-2 iunie 2014
	Klaus Iohannis	27 iunie 2014 - 18 decembrie 2014
Ludovic Orban	17 iunie 2017 - prezent	
PDL	Emil Boc	25 iunie 2005-14-15 mai 2011
		14-15 mai 2011-14 iunie 2012
UDMR	Hunor Kelemen	27 februarie 2011-17-18 aprilie 2015
		17-18 aprilie 2015-22-23 februarie 2019
		22-23 februarie 2019-prezent

Analiza include realizarea corelației statistice între competența liderilor și variabilele independente și de control. Astfel, competența va fi măsurată în funcție de modul în care liderii de partid au gestionat chestiunile ce privesc administrarea partidului. Mai exact, în această analiză, liderii pot obține un coeficient mare de competență dacă: au avut viziune și inițiativă

²³ Jason Seawright și John Gerring, „Case Selection Techniques in Case Study Research: A Menu of Qualitative and Quantitative Options”, *Political Research Quarterly* 61, nr. 2, 2008, pp. 299-300.

strategică, ce relevă faptul că au înțeles jocul politic și au acționat în scopul atingerii obiectivelor și intereselor partidului (de exemplu, formarea unor alianțe politice sau fuziuni pentru creșterea numărului de susținători și a șanselor de câștig a partidului, reformarea și modernizarea partidului pentru o mai bună funcționare și pentru a atrage noi membri, numirea în funcții a membrilor având la bază criteriile de competență și meritocrație, modificarea structurii interne a partidului într-un mod avantajos pentru performanța partidului ș.a.), au demonstrat că au abilități necesare pentru gestionarea situațiilor de crize și conflicte interne (de exemplu, îndepărtarea membrilor care prin acțiunile lor și prin implicarea în scandaluri publice, afectează imaginea și interesele partidului, destabilizarea opoziției interne, gestionarea situațiilor în care s-au desprins fracțiuni din partid ș.a.). În acest sens, vor fi selectate cel puțin trei astfel de situații / mandat. Măsurarea se va face pe grade, astfel că se va urmări în câte din situații liderii au acționat competent. Datele cu privire la aceste situații vor fi colectate din ziare și rapoarte mass-media.

Experiența politică va fi indicată de funcțiile publice deținute, acestea fiind ierarhizate în ordinea importanței: la nivel central vor fi notate cu 3 puncte / mandat (președinte, premier, ministru, secretar de stat); la nivel teritorial vor primi 2 puncte / mandat (prefect, președintele consiliului județean, consilier județean); la nivel local vor fi notate cu 1 punct / mandat (primar, viceprimar, consilier local). Vechimea în funcție este indicată de perioada de timp (măsurată în ani) ca președinte de partid. Competiția va fi măsurată în funcție de numărul efectiv de candidați (ENC),²⁴ indicator care combină atât numărul de competitori, cât și performanța electorală. Astfel, cu cât distanța de susținere electorală dintre candidatul A și candidatul B este mai mică (candidatul A obține 55% din voturi, iar candidatul B obține 45% din voturi), competitivitatea este mai mare, iar cu cât discrepanța în distribuirea voturilor este mai mare (candidatul A obține 70% din voturi, candidatul B obține 20 % din voturi, iar candidatul C obține 10% din voturi), cu atât nivelul de competitivitate este mai mic. Indicatorul ENC se va calcula astfel: $ENC = \frac{1}{\sum v_i^2}$. Cu cât valoarea indicatorului ENC este mai apropiată de valoarea maximă (dacă în competiție participă 4 candidați, valoarea maximă a ENC va fi egală cu 4 și poate fi atinsă în cazul unei distribuții perfecte de 25% din voturi pentru fiecare candidat), cu atât nivelul competitivității este mai mare.

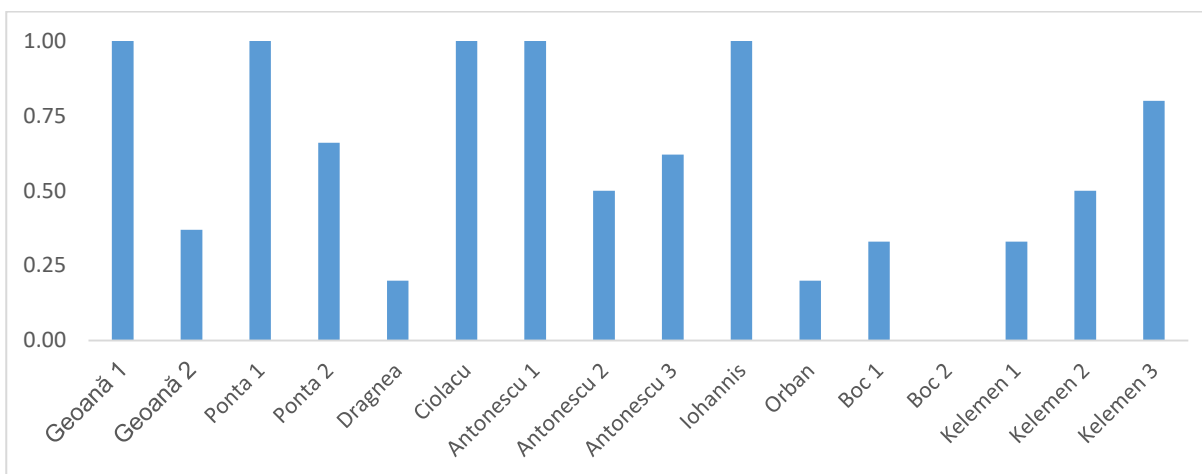
Dimensiunea partidului va fi indicată de procentul de voturi obținut de partid la alegerile parlamentare, în Camera Deputaților. În situația în care mandatul unui președinte nu se suprapune cu alegerile parlamentare, vor fi utilizate rezultatele ultimelor alegeri. Vechimea partidului va fi indicată de perioada de activitate a partidului de la momentul înființării. Numărul de membri va fi calculat ca o medie a numărului de membri anual în timpul mandatului liderului de partid. Poziția partidului, la guvernare sau în opoziție este indicată de majoritatea parlamentară. Partidele aflate în opoziție vor fi notate cu 0, iar cele aflate la guvernare cu 1.

²⁴ Ofer Kenig, „Democratization of Party Leadership Selection: Do Wider Selectorates Produce More Competitive Contests?”, *Electoral Studies* 28, nr. 2, 2009, p. 245.

Analiză și rezultate

Această secțiune analizează corelația dintre variabile și comportamentul competent al liderilor. Figura 2 prezintă nivelul de competență al liderilor de partide, în cele 16 mandate analizate. Astfel, graficul surprinde o evoluție descendentă a competenței, de la primul mandat la al doilea (după cum se observă în cazul lui Mircea Geoană 1, Mircea Geoană 2, Victor Ponta 1, Victor Ponta 2, Emil Boc 1, Emil Boc 2) și o tendință ascendentă a competenței (în cazul lui Hunor Kelemen).

Figura 2. Nivelul de competență al liderilor de partid din România

Corelația dintre variabile și competență

Această ultimă subsecțiune explică corelația dintre competență și variabilele independente și de control, după cum se poate observa în Tabelul 2. Rezultatele indică faptul că unele variabile, precum numărul de membri și vechimea partidului sunt corelate pozitiv, în timp ce vechimea în funcție, experiența politică, dimensiunea partidului și poziția la guvernare sau în opoziție sunt corelate negativ.

Tabel 2. Corelația dintre variabile și competența liderilor

Variabile	Competență
<i>Competiția</i>	-0,08
<i>Vechimea în funcție</i>	-0,43
<i>Experiența politică</i>	-0,52
<i>Dimensiunea partidului</i>	-0,13
<i>Numărul de membri</i>	0,37
<i>Vechimea partidului</i>	0,18
<i>Opoziție/Guvernare</i>	-0,57

În ceea ce privește competiția și competența, rezultatele relevă faptul că nu există o relație între cele două. Cu alte cuvinte, lipsa competiției sau o competiție strânsă, ar putea însemna, atât un comportament competent, cât și un nivel mai redus de competență. În acest

sens, Dragnea nu a avut competiție în 2015, fiind singurul candidat și are un nivel scăzut de competență, în schimb Marcel Ciolacu, deși nu a avut competiție, câștigând peste 93% din voturi împotriva lui Eugen Teodorovici, a avut un nivel maxim de competență. Pe de altă parte, în cazul lui Marcel Ciolacu și Victor Ponta 1 există variație pe competiție, deoarece Marcel Ciolacu nu a avut competiție, iar Victor Ponta 1 a avut un nivel ridicat de competiție, dar nu și pe competență, aceasta fiind ridicată în ambele exemple.

De exemplu, nivelul ridicat de competență a lui Victor Ponta 1 se datorează în primul rând viziunii sale strategice, ca urmare a înființării, în Congresul PSD din 5 februarie 2011 a Uniunii Sociale Liberale, împreună cu liderul PNL, Crin Antonescu și liderul Partidului Conservator, Daniel Constantin, care avea drept obiectiv principal lupta împotriva regimului Băsescu, premierului Emil Boc și Partidului Democrat Liberal²⁵. Mai mult, Victor Ponta a reușit să își asigure susținerea în partid pentru cel de-al doilea mandat, unul dintre cei mai importanți factori în acest sens fiind câștigarea alegerilor parlamentare din 2012 și ocuparea funcției de premier. De asemenea, Victor Ponta a reușit să limiteze influența anumitor baroni locali, prin consolidarea controlului asupra lor, un bun exemplu aici fiind îndepărtarea lui Marian Vanghelie din conducerea Organizației București. Merită menționată și inițiativa strategică a lui Victor Ponta de a face fuziunea prin absorbție cu UNPR (condusă de Gabriel Oprea)²⁶. În ceea ce privește decizia lui Victor Ponta 1 de a-l exclude pe Mircea Geoană, în ciuda opoziției din partea lui Ion Iliescu, Adrian Năstase și a unor baroni locali, Victor Ponta a reușit să se disocieze de influența vechii elite a PSD-ului, care încerca să fragmenteze partidul și să submineze autoritatea liderului, continuându-și demersul de sancționare a lui Mircea Geoană²⁷.

Vechimea în funcție este corelată negativ cu competența, drept pentru care pe măsură ce crește vechimea în funcție, scade competența. De exemplu, Klaus Iohannis și Marcel Ciolacu au o vechime în funcție mică, dar au un nivel maxim de competență, în timp ce Emil Boc 2 are o vechime în funcție de 7 ani, dar un nivel scăzut de competență. În acest sens, Marcel Ciolacu a acționat într-un mod competent în momentul în care a decis o serie de schimbări în structura partidului după rezultatele de la alegerile locale (cel mai bun exemplu fiind faptul că a impus eliminarea lui Marian Oprea de la șefia organizației pentru rezultatele slabe înregistrate la alegerile locale și a decis înlocuirea Vioricăi Dăncilă de la șefia organizației de femei a PSD).²⁸ De asemenea, acesta a decis să reformeze partidul prin îndepărtarea unor membri care îl

²⁵ „Conducerile PSD, PNL și PC au semnat formarea Uniunii Social Liberale. Antonescu: «E o alianță pentru România, pentru romani»”, HotNews, 2011, <http://www.hotnews.ro/stiri-politic-8273586-conducerile-psd-pnl-valideaza-sambata-uniunea-social-liberala-usl.htm>, (accesat 14.03.2021).

²⁶ „Congresul PSD va confirma un duet puternic în fruntea partidului: Victor Ponta – Liviu Dragnea”, Anchetă online, 2013, <https://www.anchetonline.ro/2013/04/congresul-psd-va-confirma-un-duet-puternic-in-fruntea-partidului-victor-ponta-liviu-dragnea/>, accesat 14.03.2021.

²⁷ Luminița Pârveu, „Se ascut sabiile în PSD. Decizia de excludere a lui Geoana - prima batalie câștigată de Victor Ponta împotriva «greilor» Iliescu și Nastase”, HotNews, 2011, <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-10687869-ascut-sabiile-psd-decizia-excludere-lui-geoana-prima-batalie-castigata-victor-ponta-impotriva-greilor-iliescu-nastase.htm>, (accesat 14.03.2021).

²⁸ Luminița Pârveu, „Ciolacu a preluat PSD Vrancea după ce a impus eliminarea lui Oprea de la șefia organizației/Bădălau a demisionat din PSD”, HotNews, 2020, <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-24331103-marian-oprean-demis-sefia-vrancea-badalau-demisionat-sefia-psd-giurgiu.htm>, (accesat 14.03.2021).

susțineau pe fostul lider PSD, Liviu Dragnea, și care prin acțiunile lor care vizau interesele personale și prin implicarea în scandaluri publice, au prejudiciat imaginea și interesele partidului aveau un impact negativ asupra imaginii partidului. Tot aici, Marcel Ciolacu a decis ca Viorica Dăncilă, Carmen Dan, Eugen Nicolicea, Șerban Nicolae, Florin Iordache și Liviu Pleșoianu să nu mai fie incluși pe listele PSD pentru alegerile parlamentare și a schimbat din Consiliul General echipa pusă pe liste de Gabriela Firea, Mitică Dragomir, Petre Roman și Anghel Iordănescu. Mai mult, a reușit să atragă în partid specialiști pentru gestionarea eficientă a crizei pandemice, astfel încercând restabilirea credibilității partidului. Este important de menționat faptul că a refuzat să facă alianțe locale cu Dan Voiculescu, Călin Popescu Tăriceanu, Gabriel Oprea și Victor Ponta²⁹. Viziunea sa cu privire la reconstrucția partidului a fost consolidată de decizia ca membrii din conducerea partidului să nu poată ocupa funcții de conducere în Parlament, pentru a promova profesioniștii din generația nouă,³⁰ de interzicerea promovării în funcții publice politice a persoanelor aflate în relație de rudenie cu cei care decid în privința acelei funcții, de re poziționarea ideologică a PSD, de la partidul ‘pensionarilor sau asistaților social’ spre clasa de mijloc și de tranziția de la interesul partidului pentru justiția penală la justiția socială³¹.

În schimb, Emil Boc 2 nu a avut un nivel ridicat de competență, deoarece nu a reușit să gestioneze scandalurile de corupție din partid (de exemplu scandalul în care era implicată Elena Udrea, care făcea parte din cercul președintelui Traian Băsescu), iar schimbările majore în partid au fost făcute de Traian Băsescu, Emil Boc acționând preponderent în umbra acestuia.³² În ciuda faptului că în 2011 a câștigat alegerile interne în fața lui Vasile Blaga, după eșecul electoral de la alegerile locale, gruparea lui Blaga s-a reformat pentru a prelua conducerea partidului, Emil Boc fiind astfel nevoit să demisioneze³³.

Competența și experiența politică sunt corelate negativ, ceea ce înseamnă că liderii cu o experiență politică mai mare sunt mai puțin competenți. Astfel, Dragnea și Ludovic Orban au multă experiență politică și un nivel scăzut de competență, în timp ce Mircea Geoană 1 și Klaus Iohannis au mai puțină experiență politică și un nivel maxim de competență. De exemplu, Ludovic Orban a avut un nivel de competență redus drept urmare a negocierilor slabe pe care le-a avut cu USR PLUS și UDMR, în urma cărora a pierdut toate ministerele importante (Ministerul de Transporturi, Ministerul de Fonduri Europene, Ministerul de Dezvoltare). Gruparea de

²⁹ Dan Tăpălagă, „O nouă păcăleală sau reformă? Ce vrea Marcel Ciolacu să facă din PSD”, *G4Media*, 2020, <https://www.g4media.ro/o-noua-pacaleala-sau-reforma-ce-vrea-marcel-ciolacu-sa-faca-din-psd.html>, (accesat 14.03.2021).

³⁰ Iulian Bîrzoș, „Reformă în PSD. Ciolacu anunță că liderii din partid nu vor ocupa funcții de conducere în Parlament: E timpul ca partidul să promoveze tineri”, *Adevărul*, 2020, https://adevarul.ro/news/politica/reforma-psd-ciolacu-anunta-liderii-partid-nu-vor-ocupa-functii-conducere-parlament-e-timpul-prtidul-promoveze-tineri-1_5fdb80885163ec4271050348/index.html, accesat (14.03.2021).

³¹ Radu Novac, „Marea reformă din PSD. Ciolacu vrea să facă istorie. «Fără cumetrii în funcții publice»”, *evz.ro*, 2020, <https://evz.ro/marea-reforma-din-psd-ciolacu-vrea-sa-faca-istorie-fara-cumetrii-in-functii-publice.html>, (accesat 14.03.2021).

³² Adriana Duțulescu, „Băsescu a plâns din nou și a câștigat Convenția PDL.”, *Jurnalul.ro*, 2011, <https://jurnalul.ro/stiri/politica/basescu-a-plans-din-nou-si-a-castigat-conventia-pdl-578098.html>, (accesat 16.03.2021).

³³ „Traian Băsescu și PDL, de la aliați la adversari”, *Digi24*, 2014, <https://www.digi24.ro/special/dosare/cotroceni-2014/saptamana-presedintilor-la-digi24-traian-basescu-si-pdl-de-la-aliati-la-adversari-336905>, (accesat 16.03.2021).

opозиție formată în PNL l-au acuzat că a acționat în interes personal, pentru a obține președinția Camerei Deputaților. Scandalul în partid a apărut odată ce Ludovic Orban a participat de unul singur la negocieri, fără echipa delegată de PNL. Acest lucru a detrimat revolta filialelor din Ardeal (Cluj, Sălaj, Bihor, Arad, Maramureș, Alba) controlate de Emil Boc sau Ilie Bolojan.³⁴ Astfel, în PNL s-a format un grup de opoziție în jurul lui Rareș Bogdan, care dorește să reformeze partidul, prin schimbarea lui Ludovic Orban de la conducerea partidului, cu Emil Boc sau Ilie Bolojan, dat fiind faptul că liderul ales la următorul Congres al PNL va deveni prezidențiabil.³⁵ În aceeași ordine de idei, în PNL au apărut tensiuni între Ludovic Orban și oponentul său, Robert Sighiartău (secretarul general al PNL), care a fost nemulțumit de modul de negociere a posturilor de prefecti, PNL pierzând posturile de la București, Cluj și Satu Mare³⁶. Totodată, Ludovic Orban a fost criticat de oponentii săi din partid pentru faptul că acționează după un sistem clientelar, promițând funcții apropiaților săi (de exemplu, Ludovic Orban promisesse funcția de șef al ANOFM liderului filialei PNL Maramureș, Ionel Bogdan, în ciuda faptului că actuala directoarea avea un mandat pe 4 ani). De asemenea, în interiorul partidului au apărut tensiuni din cauza funcțiilor de secretar de stat promise de Ludovic Orban apropiaților săi, fără ca propunerile lui să fie eligibile pentru cele trei criterii cerute de premierul Florin Cîțu (fără penali în funcții publice, fără conflicte de interes, candidați profesioniști) și fără ca aceste numiri să fie supuse consultării partidului sau analizate de Comisia de specialitate³⁷.

Competența și dimensiunea partidului sunt corelate negativ, mai exact liderii partidelor mari sunt mai puțin competenți, în timp ce liderii partidelor mici sunt mai competenți. De exemplu, Dragnea și Emil Boc 2 au fost liderii unor partide mari (45,67% și 32,36%), având un grad redus de competență, în timp ce, în cazul lui Hunor Kelemen 2 și Hunor Kelemen 3, liderul unui partid mic, a existat un nivel ridicat de competență. Nivelul de competență a lui Dragnea a fost unul redus, dat fiind modul său de gestionare a problemelor din partid, într-o manieră autoritară, urmărindu-și agenda personală. În primul rând, o serie de probleme în partid au determinat membrii precum Gabriela Firea, Paul Stănescu și Adrian Țuțuiianu să semneze o scrisoare prin care se cere demisia lui Liviu Dragnea din conducerea PSD și asigurarea interimatului de către Viorica Dăncilă. Printre cauzele apariției grupului de disidenți, se regăsesc: numirea candidaților pentru funcția de premier și miniștri pe alte criterii decât competența,

³⁴ Adriana Duțulescu, „Scandal în PNL după dezastrul negocierilor cu USR PLUS și UDMR. Ludovic Orban, acuzat pentru cedarea ministerelor importante”, Digi24, 2020, <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/surse-scandal-in-pnl-dupa-dezastrul-negocierilor-cu-usr-plus-si-udmr-ludovic-orban-acuzat-pentru-cedarea-ministerelor-importante-1420600>, (accesat 17.03.2021).

³⁵ Cosmina Fernoagă, „Pe cine contează gruparea anti-Orban în lupta pentru șefia PNL / Emil Boc, campion la capitolul încredere într-un sondaj intern / Viitorul șef al liberalilor are cele mai mari șanse de a fi candidat la președinție”, G4Media, 2021, <https://www.g4media.ro/surse-pe-cine-conteaza-gruparea-anti-orban-in-lupta-pentru-sefia-pnl-emil-boc-campion-la-capitolul-incredere-intr-un-sondaj-intern-viitorul-sef-al-liberalilor-are-cele-mai-mari-sanse-de-a-fi-cand.html>, (accesat 17.03.2021).

³⁶ Mihai Diac, „Scandal în PNL. Orban e acuzat că a pierdut prefecturile din București, Cluj și Satu Mare”, România Liberă, 2021, <https://romanalibera.ro/politica/scandal-in-pnl-orban-e-acuzat-ca-a-pierdut-prefecturile-din-bucuresti-cluj-si-satu-mare-836869>, (accesat 17.03.2021).

³⁷ Cristian Andrei, „Intenții, dorințe și scandal în PNL. Cîțu vrea să taie sporuri de 2.5 miliarde de lei, Orban intenționează să candideze”, România Europa Liberă, 2021, <https://romania.europalibera.org/a/scandal-pnl-citu-sporuri-orban/31080261.html>, (accesat 17.03.2021).

moțiunea de cenzură împotriva propriului guvern și stabilirea a trei guverne în mai puțin de doi ani, retorica partidului dominată de teme precum corupția, schimbările din Justiție sau „Statul Paralel”, vulnerabilizarea și decredibilizarea partidului cauzată de imaginea negativă a lui Liviu Dragnea, conducerea discreționară a partidului, transformarea Biroului Permanent Central într-un for în care deciziile sunt luate apropiații lui Liviu Dragnea, lipsa consultărilor interne, desființarea Consiliului Național al PSD și a departamentelor partidului³⁸.

În consecință, Liviu Dragnea a pierdut susținerea a 13 organizații teritoriale, care au solicitat schimbarea acestuia înainte de ședința CExN din 2018, după publicarea scrisorii prin care se cerea demisia liderului PSD³⁹. De asemenea, Liviu Dragnea a generat apariția unor scandaluri interne după ce a decis schimbarea guvernului Tudose (cu riscul trecerii partidului în opoziție, dat fiind că a pierdut susținerea baronilor locali), ca urmare a faptului că nu a reușit să dețină controlul asupra premierului, așa cum se întâmplase și în cazul Guvernului Grindeanu⁴⁰. În 2018 s-a format un grup de opoziție condus de Mihai Tudose și Marcel Ciolacu, care nu erau de acord cu direcția în care a dus Liviu Dragnea partidul⁴¹. Liviu Dragnea nu a acționat competent când a decis excluderea membrilor care l-au criticat, precum Adrian Țuțuianu, Marian Neacșu, Paul Stănescu, amplificând criticile pentru modul autoritar de conducere⁴².

Referitor la legătura dintre numărul de membri și competență, rezultatele arată că există o corelație negativă, cu alte cuvinte, pe măsură ce crește numărul de membri, scade gradul de competență. În acest sens, Liviu Dragnea și Mircea Geoană 2 au fost liderii unui partid cu mulți membri, având un nivel scăzut de competență. La fel, Crin Antonescu 1 și Hunor Kelemen 3 au fost liderii unor partide cu puțini membri, având un nivel ridicat de competență. De exemplu, Mircea Geoană 2 a eșuat în tentativa de a-l atrage pe Călin Popescu Tăriceanu, într-o strategie electorală comună (Planul 21-21 PNL-PSD pentru majoritatea parlamentară), în PSD începând să câștige teren curentul pro-PDL⁴³. Mircea Geoană 2 nu a reușit să gestioneze amenințările asupra funcției sale de președinte PSD, venite din partea lui Adrian Năstase, Miron Mitrea, Ioan Rus,

³⁸ Loredana Voiculescu, „Scrisoarea nemulțumiților din PSD: «Demisia imediată a domnului Liviu Nicolae Dragnea». Reacția liderului social-democrat”, *Republica Online*, 2018, <https://republica.ro/scrisoarea-nemulțumiților-din-psd-zdemisia-imediată-a-domnului-liviu-nicolae-dragnea>, (accesat 18.03.2021).

³⁹ Gabriel Pecheanu, „Taberele din PSD înaintea CExN: 20 de filiale îl susțin pe Dragnea, 13 filiale îi cer demisia”, *Ziarul Financiar*, 2018, <https://www.zf.ro/politica/taberele-din-psd-inaintea-cexn-20-de-filiale-il-sustin-pe-dragnea-13-filiale-ii-cer-demisia-17527281>, (accesat 18.03.2021).

⁴⁰ Cristian Pantazi, „Conflict cu repetiție la PSD. Ce atuuri au Dragnea și Tudose și cine e a treia cale”, *HotNews*, 2018, <https://www.hotnews.ro/stiri-opinii-22225896-conflict-repetitie-psd-atuuri-dragnea-tudose-cine-treia-cale.htm>, (accesat 18.03.2021).

⁴¹ Magda Părelpeanu, „Baronii PSD încep să se coalizeze împotriva lui Dragnea”, *RFI România*, 2018, <https://www.rfi.ro/presa-romaneasca-100395-baronii-psd-incep-coalizeze-impotriva-dragnea-adevarul>, (accesat 18.03.2021).

⁴² Luminița Pârvu și Iulia Roșca, „Dragnea scapă de oponentii din partid. Adrian Țuțuianu și Marian Neacșu, excluși din PSD, cu votul a 53 de sociali-democrați din CEx / Urmează remanierea lui Paul Stănescu”, *HotNews*, 2018, <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-22796102-live-text-edin-cex-psd-posibile-excluderi-sanc-iuni-pentru-uianu-neac-sau-mocioalc-îniri-biroul-lui-liviu-dragnea-nainte-edin.htm>, (accesat 18.03.2021).

⁴³ Florin Ciolac, „Tentativele electorale ale lui Geoană și luptele cu greii din PSD”, *Mediafax*, 2011, <https://www.mediafax.ro/main-story/tentativele-electorale-ale-lui-geoana-si-luptele-cu-greii-din-psd-8969811>, (accesat 18.03.2021).

Cristian Diaconescu și Ion Iliescu⁴⁴. În 2009, Mircea Geoană a decis ieșirea PSD de la guvernare, după remanierea ministrului de interne Dan Nica, fapt ce a stârnit nemulțumirea parlamentarilor și președinților de filiale, care nu au dorit intrarea în opoziție, fiindcă acest lucru i-ar fi vulnerabilizat în fața PDL-ului⁴⁵. De asemenea, înainte de Congresul PSD din 2010, Mircea Geoană reușise să introducă candidatura pe liste blocate, fapt ce ar fi fost în avantajul său, dar în final acesta a candidat fără listă,⁴⁶ a pierdut susținerea grupului de la Cluj, iar în cele din urmă a pierdut președinția partidului în fața lui Victor Ponta, care ulterior l-a exclus din partid⁴⁷.

Competența este corelată pozitiv cu vechimea partidului, astfel că liderii partidelor mai vechi sunt mai competenți decât liderii partidelor noi. De exemplu, Klaus Iohannis, fost lider al PNL, un partid vechi, a avut un nivel maxim de competență, comparativ cu Emil Boc 2 și Dragnea, liderii unor partide apărute după 1990, care au un grad foarte scăzut de competență. În acest sens, Klaus Iohannis a acționat competent într-o serie de situații, care i-au marcat ascensiunea spre funcția de candidat la prezidențiale. În primul rând, în Congresul PNL din 2014 și-a anunțat intenția de a finaliza fuziunea dintre PNL și PDL, pentru crearea unui partid mare, de dreapta, care să câștige alegerile⁴⁸. Mai mult, după ce în Congresul PNL din 2014, Crin Antonescu a anunțat că va candida la alegerile prezidențiale dacă va fi susținut de partid, Klaus Iohannis, care fusese nominalizat candidat la prezidențiale, retrăgându-și rezoluția candidaturii pentru a o trimite Delegației Permanente a PNL, care urma să ia decizia privind opțiunea cea mai bună dintre Klaus Iohannis și Crin Antonescu, astfel evitând crearea unei sciziuni în partid („Nu mă feresc de nicio competiție, nici cu domnul Antonescu, dar nu astăzi. Retrag rezoluția și o trimit în Delegația permanentă [...] Nu putem permite ca alții să ne arate candidatul și nu putem permite să nu alegem candidatul cel mai bun pentru alegerile prezidențiale”)⁴⁹. De asemenea, Klaus Iohannis a format împreună cu Vasile Blaga, Alianța Creștin Liberală, care avea un scop

⁴⁴ „Vant de schimbare în PSD! Postul lui Geoana, amenintat din mai multe parti”, *Știrile ProTV*, 2010, <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/vant-de-schimbare-in-psd-postul-lui-geoana-amenintat-din-mai-multe-parti.html>, (accesat 18.03.2021).

⁴⁵ Luminița Pârnu, „PSD în corzi: Geoana: Iesim de la guvernare, daca Dan Nica va fi demis. Iliescu: E un act samavolnic, sa nu se joace cu focul!”, *HotNews*, 2009, <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-6210961-video-psd-corzi-geoana-iesim-guvernare-daca-dan-nica-demis-iliescu-act-samavolnic-nu-joace-focul.htm>, (accesat 18.03.2021).

⁴⁶ Doina Anghel, „De ce este atat de ravnit fotoliul de lider al PSD, un partid distrus de luptele interne care nu a mai castigat nimic fara Ion Iliescu”, *Ziarul Financiar*, 2010, <https://www.zf.ro/eveniment/de-ce-este-atat-de-ravnit-fotoliul-de-lider-al-psd-un-partid-distrus-de-luptele-interne-care-nu-a-mai-castigat-nimic-fara-ion-iliescu-5556131>, (accesat 18.03.2021).

⁴⁷ „PSD, partidul care nu-și iartă candidații la președinție. Cum s-a schimbat de la Ion Iliescu la Viorica Dăncilă”, *Digi24*, 2019, <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/psd-partidul-care-nu-si-iarta-candidatii-la-presedintie-cum-s-a-schimbat-de-la-ion-iliescu-la-viorica-dancila-1222951>, (accesat 18.03.2021).

⁴⁸ Florin Necula, „Iohannis: Unificarea dreptei nu are ca scop principal castigarea prezidentialelor”, *Ziare.com*, 2014, <https://ziare.com/klaus-johannis/pnl/iohannis-unificarea-dreptei-nu-are-ca-scop-principal-castigarea-prezidentialelor-1308146>, (accesat 20.03.2021).

⁴⁹ „Klaus Iohannis este noul presedinte al PNL: PDL accepta ca noua formatiune sa se numeasca Partidul National Liberal/ Rezolutia privind desemnarea candidatului la prezidentiale, trimisa in Delegatia Permanenta - Competitie intre Klaus Iohannis si Crin Antonescu”, *HotNews*, 2014, <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-17569541-pnl-isi-alege-sambata-conducerea-congres.htm><https://www.ancheteonline.ro/2014/06/scandal-in-pnl-doi-candidati-pentru-prezidentiale-johannis-si-antonescu/>, (accesat 20.03.2021).

electoral strategic, mai exact susținerea candidaturii lui Klaus Iohannis la Președinția României⁵⁰.

În ceea ce privește relația dintre poziția partidului, la guvernare sau în opoziție și competență, se poate observa în Tabelul 2 că există o corelație negativă, adică liderii din opoziție sunt mai competenți față de cei aflați la guvernare. Astfel, uitându-ne la Mircea Geoană 1, Marcel Ciolacu și Klaus Iohannis, putem observa că aceștia au fost doar în opoziție, nivelul lor de competență fiind foarte ridicat. În schimb, Emil Boc 1 a fost 70% din mandat la guvernare și are un nivel redus de competență. De exemplu, Mircea Geoană 1 a acționat competent când a introdus un proiect de reformă a clasei politice („Revoluția binelui în România”), prin care intenționa să unească forțele de stânga într-o construcție politică ce ar putea să crească susținerea electorală, într-o formulă similară cu Polul Social al lui Roman și Iliescu⁵¹. De asemenea, a acționat competent când a cerut demisia lui Adrian Năstase pentru a reduce impactul negativ al acestuia asupra imaginii partidului⁵². Mai mult, Mircea Geoană 1 și-a consolidat puterea în partid obținând sprijinul „grupului de la Cluj”⁵³ și a îndepărtat din partid susținătorii grupării lui Adrian Năstase, care au încercat să schimbe conducerea PSD⁵⁴. În același sens, a decis schimbarea din funcția de lider al Senatului a lui Ion Iliescu, alt rival al său, astfel încercând să separe partidul de imaginea acestuia⁵⁵.

Pe de altă parte, Emil Boc 1 nu a acționat competent, în primul rând, pentru că moțiunea cu care a candidat în 2005, la președinția PD, relua în mare parte aceleași idei și teme promovate de Traian Băsescu în moțiunea sa din 2001, lipsindu-i viziunea strategică⁵⁶. În plus, Emil Boc 1 a devenit foarte contestat în partid, în special de Vasile Blaga, secretarul general al partidului (în jurul căruia se formase gruparea reformiștilor), care a decis să candideze la șefia partidului împotriva lui Emil Boc. Emil Boc a câștigat acest conflict intern doar datorită influenței lui Băsescu, care a persuadat delegații să îl aleagă⁵⁷. Mai mult, înainte de alegerile interne, Emil Boc

⁵⁰ „Klaus Iohannis, la Congresul PNL: Trebuie să câștigăm Președinția României cu candidatul Antonescu”, *BI*, 2013, <https://www.b1.ro/stiri/politica/klaus-iohannis-la-congresul-pnl-trebuie-sa-castigam-presedintia-romaniei-cu-candidatul-antonescu-50515.html>, (accesat 20.03.2021).

⁵¹ Beatrice Nechita, „Mircea Geoana declanseaza revolutia roz”, *HotNews*, 2005, <https://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1211411-mircea-geoana-declanseaza-revolutia-roz.htm>, (accesat 20.03.2021).

⁵² Paul Crișan, „Grupul de la Cluj îl ațâță pe Geoană împotriva lui Năstase”, *HotNews*, 2006, https://www.hotnews.ro/stiri-presa_regionala_arhiva-1723858-grupul-cluj-atata-geoana-impotriva-lui-nastase.htm, (accesat 20.03.2021).

⁵³ „Adrian Năstase a demisionat”, *BBCRomanian*, 2006, http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/03/060315_nastase_demisie.shtml, (accesat 20.03.2021).

⁵⁴ „A început vânarea oamenilor lui Năstase”, *HotNews*, 2006, <https://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1185224-inceput-vanarea-oamenilor-lui-nastase.htm>, (accesat 20.03.2021).

⁵⁵ Adriana Duțulescu, „«Prostanacul» se autoizolează în PSD: Geoana se rafuieste cu partidul”, *HotNews*, 2005, <https://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1230710-prostanacul-autoizoleaza-psd-geoana-rafuieste-partidul.htm>, (accesat 20.03.2021).

⁵⁶ Mihai Ciorcan, „Popularul Boc îl plagiază pe social-democratul Basescu”, *România Liberă*, 2005, <https://romanalibera.ro/politica/institutii/popularul-boc-il-plagiază-pe-social-democratul-basescu--59404>, (accesat 20.03.2021); Emil Boc, „ROMÂNIA PROSPERĂ, ROMÂNIA DEMOCRATĂ”, 2005, 10, 14.

⁵⁷ „Traian Băsescu și PDL, de la aliați la adversari”.

pierduse susținerea a mai mult de jumătate dintre filiale, moment în care s-a folosit de influența Elenei Udrea în partid⁵⁸.

În continuare, vor fi prezentate o serie de concluzii, care clarifică răspunsurile întrebării de cercetare, dar și o serie de posibile direcții viitoare de cercetare.

Concluzii

Articolul a dorit să identifice factorii care determină competența liderilor de partid din România. Analiza ilustrează că numeroși factori pot să aibă o influență asupra comportamentului competent al liderilor. Există o corelație (uneori pozitivă, alteori negativă) între comportamentul competent al liderilor și anumite variabile, precum nivelul de competiție internă, vechimea în funcție a liderului de partid, experiența politică, dimensiunea partidului, numărul de membri, vechimea partidului și poziția partidului în opoziție sau la guvernare. Mai exact, aceste variabile independente, care au un efect asupra liderilor, dar și variabilele de control, care nu influențează liderii direct, referindu-se doar la partid, explică de ce există o variație în competența liderilor. Cu alte cuvinte, analiza efectuată nu demonstrează doar faptul că există variație în competența președinților de partid din România, ci mai degrabă explică de ce se întâmplă acest lucru.

Astfel, analiza concluzionează faptul că nu există o corelație între competență și competiție, în schimb există corelație negativă cu vechimea în funcție, experiența politică, dimensiunea partidului, numărul de membri, poziția la guvernare sau în opoziție, dar și corelație pozitivă cu vechimea partidului. În altă ordine de idei, liderii partidelor vechi sunt mai competenți decât cei din partidele noi, iar liderii cu o vechime în funcție și experiență politică mai mare sunt mai puțin competenți, decât cei care au intrat recent în sfera politică. La fel liderii partidelor mari, cu un număr mare de membri și aflate la guvernare sunt mai puțin competenți decât liderii partidelor mici, cu un număr mic de membri, aflate în opoziție. Mai mult, ceea ce se poate observa suplimentar în analiză este că există un trend descendent al competenței liderilor de la un mandat la altul, fapt ilustrat de lideri precum Mircea Geoană 1, Mircea Geoană 2, Victor Ponta 1, Victor Ponta 2, Emil Boc 1, Emil Boc 2, care și-au pierdut din competență în al doilea mandat.

Analiza a fost limitată de disponibilitatea redusă a datelor, fapt ce a determinat reducerea numărului de mandate analizate în lucrare. Au fost identificate o serie de dificultăți în colectarea datelor cu privire la situațiile în care liderii au fost competenți, cele mai puține date disponibile fiind pentru liderii de partid cu mandate înainte de 2009.

Rezultatele obținute în această lucrare ar putea sta la baza unei cercetări viitoare, mult mai aprofundate, care ar avea în vedere, în plus, alte partide care nu au fost luate în considerare în această cercetare, de exemplu Uniunea Salvați România (USR), Partidul Alianța Liberalilor și Democraților (ALDE), Partidul Mișcarea Populară (PMP), Pro România, Alianța pentru Unirea Românilor (AUR). În plus, rezultatele obținute cu privire la competența liderilor ar putea fi completate de o analiză, care ar avea în vedere mai multe dimensiuni, nu doar competența, dar în

⁵⁸ „Cum își împart Emil Boc și Vasile Blaga poporul PDL-ist | Vocile celorlalți”, *DW*, 2011, <https://www.dw.com/ro/evzro-cum-%C3%AE%C5%9Fi-%C3%AEmpart-emil-boc-%C5%9Fi-vasile-bлага-poporul-pdl-ist/a-6470808>, (accesat 20.03.2021).

același timp și o serie de alți factori determinanți. Corelațiile statistice rezultate ar putea fi cercetate suplimentar în studii viitoare asupra comportamentului liderilor din România. Mai mult, o viitoare direcție de cercetare ar putea consta într-o analiză a liderilor de partide din Estul Europei, analiză care ar putea cuprinde, nu doar partidele din România, dar și cele din Bulgaria, Polonia, Republica Cehă, Serbia, Ungaria etc. De asemenea, aceste rezultate ar putea fi utile într-o cercetare viitoare asupra liderilor care nu și-au încheiat încă mandatul, de exemplu Ludovic Orban, Kelemen Hunor și Marcel Ciolacu.

Anexa 1. Datele utilizate în analiza lucrării

	Competiție (ENC)	Vechimea în funcție (ani)	Experiența politică	Dimensiunea partidului	Număr de membri	Vechime partid (ani)	Opoziție (0) / guvernare (1)
Geoană 1	1,85	1	3	36,63	385481	29	0
Geoană 2	1,69	4	3	33,09	290116	29	0,5
Ponta 1	1,99	3	9	31,64	409833	29	0,3
Ponta 2	0,104	5	9	31,64	509833	29	1
Dragnea	0,106	3	11	45,67	509551	29	0,6
Ciolacu	0,113	0,7	6	28,9	509551	29	0
Antonescu 1	1,89	0,9	3	18,57	116134	103	0
Antonescu 2	1,64	3	6	21,09	131908	103	0,7
Antonescu 3	0,106	5	6	21,09	426556	103	0,8
Iohannis	0,121	0,5	4	21,09	426556	103	0
Orban	1,5	3	15	25,18	253895	103	0,35
Boc 1	0,0001	5	8	32,36	153333	21	0,7
Boc 2	1,92	7	9	32,36	86817	21	0,9
Kelemen 1	1,86	4	12	5,15	160700	32	0,5
Kelemen 2	0,103	7	12	6,18	160700	32	0
Kelemen 3	0,107	10	12	5,74	160700	32	0,75

Bibliografie

Lucrări cu caracter general

AARTS, Kees, André Blais, și Hermann Schmitt, ed. *Political Leaders and Democratic Elections*. Comparative Politics. Oxford; New York: Oxford University Press, 2011.

BASS, Bernard M., și Ruth BASS. *The Bass Handbook of Leadership: Theory, Research, and Managerial Applications*, 4th ed., Free Press hardcover ed. New York: Free Press, 2008.

BIEZEN, Ingrid van., *Political Parties in New Democracies: Party Organization in Southern and East-Central Europe*, Basingstoke; New York: Palgrave Macmillan, 2003.

BOC, Emil. „ROMÂNIA PROSPERĂ, ROMÂNIA DEMOCRATĂ”, 2005.

- BURNS, James M., *Leadership*. New York: Open Road Integrated Media, 2012.
- COTTAM, Martha L., *Introduction to Political Psychology*, 3rd Edition, New York: Routledge, Taylor & Francis group, 2016.
- GARZIA, Diego, *Personalization of Politics and Electoral Change*. Palgrave Studies in Political Psychology, Houndmills, Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2014.
- GHERGHINA, Sergiu, ed. *Party Leaders in Eastern Europe: Personality, Behavior and Consequences*, Cham: Springer International Publishing, 2020.
- HERMANN, G. Margaret, „Leaders, Leadership and Flexibility: Influences on Heads of Government as Negotiators and Mediators”, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, nr. 542, 1995.
- IDEM, „Explaining Foreign Policy Behavior Using the Personal Characteristics of Political Leaders”. *International Studies Quarterly* 24, nr. 1, 1980, p.7.
- LEWIS, Paul G., *Political Parties in Post-Communist Eastern Europe*, 1 ed., London: Routledge, 2002.
- PASSARELLI, Gianluca, ed., *The Presidentialisation of Political Parties in the Western Balkans*, Cham: Springer International Publishing, 2019.
- PRESTON, Thomas, BAGHAt Korany și SHAW, M. Timothy, „Who Leads Matters: The Effects of Powerful Individuals”, *International Studies Review* 3, nr. 2, 2001, pp. 83–131.
- RAHAT, GIDEON; KENIG, OFER, *From party politics to personalized politics? party change and political personalization in democracies*, Comparative politics (Oxford University Press), First edition, Oxford University Press, Oxford ; New York, 2018.
- SARTORI, Giovanni, și Peter Mair. *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. Colchester: ECPR Press, 2005.

Articole

- ***, „The Personalization of Politics in Western Democracies: Causes and Consequences on Leader–Follower Relationships”. *The Leadership Quarterly* 22, nr. 4, 2011, pp. 697–709.
- ***, „Indicators of Stress in Policymakers during Foreign Policy Crises”, *Political Psychology* 1, nr. 1, 1979, p 27.
- AALDERING, Loes, Tom van der MEER, și Wouter Van der Brug. „Mediated Leader Effects: The Impact of Newspapers’ Portrayal of Party Leadership on Electoral Support”. *The International Journal of Press/Politics* 23, nr. 1, 2018, pp. 70–94.
- CWALINA, Wojciech, și Andrzej FALKOWSKI, „Morality and Competence in Shaping the Images of Political Leaders”. *Journal of Political Marketing* 15, nr. 2, 2016, pp. 220–239.
- FIEDLER, Fred E. „Cognitive Resources and Leadership Performance”, *Applied Psychology* 44, nr. 1, 1995, pp. 5–28.
- GLASS, David P., „Evaluating Presidential Candidates: Who Focuses on Their Personal Attributes?” *Public Opinion Quarterly* 49, nr. 4, 1985, pp. 517–534.

- HOUSE, Robert J. și Ram N. Aditya, „The Social Scientific Study of Leadership: Quo Vadis?” *Journal of Management* 23, nr. 3, 1997, pp. 409–473.
- KENIG, Ofer, „Democratization of Party Leadership Selection: Do Wider Selectorates Produce More Competitive Contests?”, *Electoral Studies* 28, nr. 2, 2009, pp. 240–247.
- KESGIN, Bariş, „Leadership Traits of Turkey’s Islamist and Secular Prime Ministers”, *Turkish Studies* 14, nr. 1, 2013, pp. 136–157.
- LUNA, Juan Pablo, Rafael Piñeiro RODRÍGUEZ, Fernando ROSENBLATT și Gabriel VOMMARO, „Political Parties, Diminished Subtypes, and Democracy”, *Party Politics* 20, nr. 5, 2020, pp. 1–14.
- RAHAT, Gideon, și Tamir Sheafer. „The Personalization(s) of Politics: Israel, 1949–2003”. *Political Communication* 24, nr. 1, 2007, pp. 65–80.
- REEDER, Glenn D. „Trait-Behavior Relations and Dispositional Inference”. *Personality and Social Psychology Bulletin* 19, nr. 5, 1993, pp. 586–593.
- SEAWRIGHT, Jason, și John GERRING, „Case Selection Techniques in Case Study Research: A Menu of Qualitative and Quantitative Options”, *Political Research Quarterly*, 61, nr. 2, 2008, pp. 294–308.
- WINTER, David G., Margaret G. HERMANN, Walter WEINTRAUB și Stephen G. WALKER, „The Personalities of Bush and Gorbachev Measured at a Distance: Procedures, Portraits, and Policy”. *Political Psychology* 12, nr. 2, 1991, p. 215.
- WINTER, David G., Oliver P. John, Abigail J. Stewart, Eva C. Klohnen, și Lauren E. Duncan. „Traits and Motives: Toward an Integration of Two Traditions in Personality Research”. *Psychological Review* 105, nr. 2, 1998, p. 230–250.

Resurse online

- ***, „«Prostanacul» se autoizoleaza in PSD: Geoana se rafuieste cu partidul”. HotNews, 2005. <https://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1230710-prostanacul-autoizoleaza-psd-geoana-rafuieste-partidul.htm>.
- ***, „Scandal în PNL după dezastrul negocierilor cu USR PLUS și UDMR. Ludovic Orban, acuzat pentru cedarea ministerelor importante”. Digi24, 2020. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/surse-scandal-in-pnl-dupa-dezastrul-negocierilor-cu-usr-plus-si-udmr-ludovic-orban-acuzat-pentru-cedarea-ministerelor-importante-1420600>.
- ***, „PSD in corzi: Geoana: Iesim de la guvernare, daca Dan Nica va fi demis. Ilescu: E un act samavolnic, sa nu se joace cu focul!” HotNews, 2009. <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-6210961-video-psd-corzi-geoana-iesim-guvernare-daca-dan-nica-demis-iliescu-act-samavolnic-nu-joace-focul.htm>.
- ***, „Se ascut sabiile in PSD. Decizia de excludere a lui Geoana - prima batalie castigata de Victor Ponta impotriva «greilor» Ilescu si Nastase”. HotNews, 2011.

- <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-10687869-ascut-sabiile-psd-decizia-excludere-lui-geoana-prima-batalie-castigata-victor-ponta-impotriva-greilor-iliescu-nastase.htm>.
- ANCHETE online. „Congresul PSD va confirma un duet puternic in fruntea partidului: Victor Ponta – Liviu Dragnea”, 2013. <https://www.ancheteonline.ro/2013/04/congresul-psd-va-confirma-un-duet-puternic-in-fruntea-partidului-victor-ponta-liviu-dragnea/>.
- ANDREI Cristian. „Intenții, dorințe și scandal în PNL. Cîtu vrea să taie sporuri de 2.5 miliarde de lei, Orban intenționează să candideze”. *România Europa Liberă*, 2021. <https://romania.europalibera.org/a/scandal-pnl-citu-sporuri-orban/31080261.html>.
- ANGHEL, Doina. „De ce este atat de ravnit fotoliul de lider al PSD, un partid distrus de luptele interne care nu a mai castigat nimic fara Ion Iliescu”. Ziarul Financiar, 2010. <https://www.zf.ro/eveniment/de-ce-este-atat-de-ravnit-fotoliul-de-lider-al-psd-un-partid-distrus-de-luptele-interne-care-nu-a-mai-castigat-nimic-fara-ion-iliescu-5556131>.
- B1. „Klaus Iohannis, la Congresul PNL: Trebuie să câștigăm Președinția României cu candidatul Antonescu”, 2013. <https://www.b1.ro/stiri/politica/klaus-iohannis-la-congresul-pnl-trebuie-sa-castigam-presedintele-romaniei-cu-candidatul-antonescu-50515.html>.
- BBCRomanian. „Adrian Năstase a demisionat”, 2006. http://www.bbc.co.uk/romanian/news/story/2006/03/060315_nastase_demisie.shtml.
- BÎRZOI, Iulian. „Reformă în PSD. Ciolacu anunță că liderii din partid nu vor ocupa funcții de conducere în Parlament: E timpul ca partidul să promoveze tineri”. Adevărul, 2020. https://adevarul.ro/news/politica/reforma-psd-ciolacu-anunta-liderii-partid-nu-vor-ocupa-functii-conducere-parlament-e-timpul-prtidul-promoveze-tineri-1_5fdb80885163ec4271050348/index.html.
- CIOLAC, Florin. „Tentativele electorale ale lui Geoană și luptele cu greii din PSD”. Mediafax, 2011. <https://www.mediafax.ro/main-story/tentativele-electorale-ale-lui-geoana-si-luptele-cu-greii-din-psd-8969811>.
- CIORCAN, Mihai. „Popularul Boc il plagiaza pe social-democratul Basescu”. *România Liberă*, 2005. <https://romanalibera.ro/politica/institutii/popularul-boc-il-plagiaza-pe-social-democratul-basescu--59404>.
- CRÎȘAN, Paul. „Grupul de la Cluj îl ațâță pe Geoană împotriva lui Năstase”. HotNews, 2006. https://www.hotnews.ro/stiri-presa_regionala_arhiva-1723858-grupul-cluj-atata-geoana-impotriva-lui-nastase.htm.
- DW, „Cum își împart Emil Boc și Vasile Blaga poporul PDL-ist | Vocile celorlalți”, 2011. <https://www.dw.com/ro/evzro-cum-%C3%AE%C5%9Fi-%C3%AEmpart-emil-boc-%C5%9Fi-vasile-blaga-poporul-pdl-ist/a-6470808>
- DIGI24, „PSD, partidul care nu-și iartă candidații la președinție. Cum s-a schimbat de la Ion Iliescu la Viorica Dăncilă”, 2019. <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/politica/psd-partidul-care-nu-si-iarta-candidatii-la-presedintie-cum-s-a-schimbata-de-la-ion-iliescu-la-viorica-dancila-1222951>.

- IDEM, „Traian Băsescu și PDL, de la aliați la adversari”, 2014. <https://www.digi24.ro/special/dosare/cotroceni-2014/saptamana-presedintilor-la-digi24-traian-basescu-si-pdl-de-la-aliati-la-adversari-336905>.
- HOTNEWS, „A început vânarea oamenilor lui Năstase”, 2006. <https://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1185224-inceput-vanarea-oamenilor-lui-nastase.htm>.
- IDEM, „Conducerile PSD, PNL și PC au semnat formarea Uniunii Social Liberale. Antonescu: «E o alianță pentru România, pentru români»”, 2011. <http://www.hotnews.ro/stiri-politic-8273586-conducerile-psd-pnl-valideaza-sambata-uniunea-social-liberala-usl.htm>.
- IDEM, „Klaus Iohannis este noul președinte al PNL: PDL accepta ca noua formațiune să se numească Partidul Național Liberal/ Rezoluția privind desemnarea candidatului la prezidențiale, trimisă în Delegația Permanentă - Competiție între Klaus Iohannis și Crin Antonescu”, 2014. <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-17569541-pnl-isi-alege-sambata-conducerea-congres.htm><https://www.ancheteonline.ro/2014/06/scandal-in-pnl-doi-candidati-pentru-prezidentiale-johannis-si-antonescu/>.
- DIAC, Mihai. „Scandal în PNL. Orban e acuzat că a pierdut prefecturile din București, Cluj și Satu Mare”. România Liberă, 2021. <https://romanioliberal.ro/politica/scandal-in-pnl-orban-e-acuzat-ca-a-pierdut-prefecturile-din-bucuresti-cluj-si-satu-mare-836869>.
- DUȚULESCU, Adriana. „Băsescu a plâns din nou și a câștigat Convenția PDL.” Jurnalul.ro, 2011. <https://jurnalul.ro/stiri/politica/basescu-a-plans-din-nou-si-a-castigat-conventia-pdl-578098.html>.
- FERNOAGĂ, Cosmina. „Pe cine contează gruparea anti-Orban în lupta pentru șefia PNL / Emil Boc, campion la capitolul încredere într-un sondaj intern / Viitorul șef al liberalilor are cele mai mari șanse de a fi candidat la președinție”. G4Media, 2021. <https://www.g4media.ro/surse-pe-cine-conteaza-gruparea-anti-orban-in-lupta-pentru-sefia-pnl-emil-boc-campion-la-capitolul-incredere-intr-un-sondaj-intern-viitorul-sef-al-liberalilor-are-cele-mai-mari-sanse-de-a-fi-cand.html>.
- NECHITA, Beatrice. „Mircea Geoana declanșează revoluția roz”. HotNews, 2005. <https://www.hotnews.ro/stiri-arhiva-1211411-mircea-geoana-declanseaza-revolutia-roz.htm>.
- NECULA, Florin. „Iohannis: Unificarea dreptei nu are ca scop principal câștigarea prezidențialelor”. Ziare.com, 2014. <https://ziare.com/klaus-johannis/pnl/iohannis-unificarea-dreptei-nu-are-ca-scop-principal-castigarea-prezidentialelor-1308146>.
- NOVAC, Radu. „Marea reformă din PSD. Ciolacu vrea să facă istorie. «Fără cumetrii în funcții publice»”. evz.ro, 2020. <https://evz.ro/marea-reforma-din-psd-ciolacu-vrea-sa-faca-istorie-fara-cumetrii-in-functii-publice.html>.
- PANTAZI, Cristian. „Conflict cu repetiție la PSD. Ce atuuri au Dragnea și Tudose și cine e a treia cale”. HotNews, 2018. <https://www.hotnews.ro/stiri-opinii-22225896-conflict-repetitie-psd-atuuri-dragnea-tudose-cine-treia-cale.htm>.

- PÂRVU, Luminița. „Ciolacu a preluat PSD Vrancea după ce a impus eliminarea lui Opreșan de la șefia organizației/ Bădălau a demisionat din PSD”. HotNews, 2020. <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-24331103-marian-oprisan-demis-sefia-vrancea-badalau-demisionat-sefia-psd-giurgiu.htm>.
- PÂRVU, Luminița, și Iulia Roșca. „Dragnea scapă de oponentii din partid. Adrian Țuțuianu și Marian Neacșu, excluși din PSD, cu votul a 53 de sociali-democrați din CEx / Urmează remanierea lui Paul Stănescu”. HotNews, 2018. <https://www.hotnews.ro/stiri-politic-22796102-live-text-edin-cex-psd-possible-excluderi-sanc-iuni-pentru-uianu-neac-sau-mocioalc-lniri-biroul-lui-liviu-dragnea-nainte-edin.htm>.
- PECHEANU, Gabriel. „Taberele din PSD înaintea CExN: 20 de filiale îl susțin pe Dragnea, 13 filiale îi cer demisia”. Ziarul Financiar, 2018. <https://www.zf.ro/politica/taberele-din-psd-inaintea-cexn-20-de-filiale-il-sustin-pe-dragnea-13-filiale-ii-cer-demisia-17527281>.
- PRELIPCEANU, Magda. „Baronii PSD încep să se coalizeze împotriva lui Dragnea”. RFI România, 2018. <https://www.rfi.ro/presa-romaneasca-100395-baronii-psd-incep-coalizeze-impotriva-dragnea-adevarul>.
- Știrile Protv. „Vant de schimbare în PSD! Postul lui Geoana, amenintat din mai multe parti”, 2010. <https://stirileprotv.ro/stiri/politic/vant-de-schimbare-in-psd-postul-lui-geoana-amenintat-din-mai-multe-parti.html>.
- TĂPĂLAGĂ, Dan. „O nouă păcăleală sau reformă? Ce vrea Marcel Ciolacu să facă din PSD”. G4Media, 2020. <https://www.g4media.ro/o-noua-pacaleala-sau-reforma-ce-vrea-marcel-ciolacu-sa-faca-din-psd.html>.
- VOICULESCU, Loredana. „Scrisoarea nemulțumiților din PSD: «Demisia imediată a domnului Liviu Nicolae Dragnea». Reacția liderului social-democrat”. Republica Online, 2018. <https://republica.ro/scrisoarea-nemultumitilor-din-psd-zdemisia-imediate-a-domnului-liviu-nicolae-dragnea>.